

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

הכנה לקבלת התורה

ואמנם שם מדובר על ביטול תורה של ציבור, ויתכן שביטול תורה של ציבור חמור יותר, אך על כל פנים רואים בזה את חומר הענין של ביטול תורה, עד כמה צריכים לנצל כל רגע ורגע לתורה.

וכבר הזכרתי כמה פעמים מה ששמעתי ממו"ר הגה"צ רא"א דסלר בשם מרן הגר"ח מבריסק זצ"ל כי מה שאמרו בגמרא שמי שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק עליו נאמר כי דבר השם בזה, זה לא רק על הזמן, שיש זמן שהוא יכול ללמוד ואינו לומד, אלא אפילו לומד, אם הוא לומד בפחות הבנה, שהוא יכול יותר להתעמק עם יותר הבנה ויותר איכות ואינו מתעמק כפי כוחו, על זה גם כן נאמר כי דבר השם בזה, כי גם זה הוא ביטול תורה, שמבטל תורה באיכות.

וידוע גודל ההתמדה בתורה של מרן הגר"ח זצ"ל, וכבר סיפרנו כי כשבנו מרן הגר"ח היה אברך, נולד לו בן ועשו ברית, ובאו אורחים להשתתף בברית, והוא אבי הבן צריך לקבל את כולם ולהתייחס לכל אחד ואחד, אבל רבי חיים באותו הזמן דיבר איתו בלימוד, כדי שגם בזמן שמקבל את האורחים ימשיך להיות שקוע בלימוד, לדבר בלימוד ולחשוב בלימוד בלי היסח הדעת.

התורה מתוקה כי היא חיי הנפש

ומפני שעסק התורה כל כך חשוב מאד, עשה הקב"ה שיש מתיקות בתורה, כמו שידוע מבעל חובות הלבבות (שער הבחינה סוף פ"ה) כי כל דבר בבריאה כפי מה שהוא נצרך לאדם כך הוא מצוי בבריאה, ומה שיותר נצרך והכרחי לאדם הרי זה מצוי יותר.

כגון אויר לנשימה שאי אפשר בלעדיו ולכן זה מצוי תמיד בכל זמן ובכל מקום, וכן מים, הנצרכים לאדם ביותר, הרי הם מצויים הרבה מאד, אך לא כמו אוויר, כי אינם נצרכים כל כך כמו אוויר, ומזון לאכילה מצוי עוד פחות ממים, כי המים חשובים ונצרכים יותר מן האוכל, וכך כל מה שנצרך לאדם, עשה הקב"ה את הבריאה באופן כזה שיש בה את מה שהכרחי לאדם כפי הצורך.

וכך גם בעסק התורה, כיון שזה כל כך הכרחי, כי התורה היא חיי הנפש! לכן ברא הקב"ה את התורה עם מתיקות, כמו שנאמר (תהלים יט) ומתוקים מדבש ונופת צופים, יותר מדבש! כדי שעל ידי המתיקות אדם יעסוק הרבה בתורה ויחיה בה את נפשו.

ועוד נאמר על דברי תורה (ישעיה נה, א) הוי כל צמא לכו למים, ודרשו חז"ל (בב"ק יז, א, ופב, א) אין מים אלא תורה, והיינו כמו אדם צמא, שהוא צריך רק מים, ואם יביאו לו יין זה לא יעזור לו, ולא ירווה ולא ירגיע את צימאונו, כך גם התורה, אין מים אלא תורה, ורק התורה זה מה שמרגיע את הנפש מצימאונה!

והפסוק בישעיה שם ממשיך ולכו שברו בלא כסף ובלא מחיר יין וחלב, והיינו אחרי שאדם לומד וכבר אינו צמא, אז יש מקום גם ליין ולחלב, שהם חלקים נוספים בתורה.

ולאחר מכן ממשיך הפסוק שמעו שמעו אלי ואכלו טוב ותענגו בדשן נפשכם, היינו שהתענוג של תורה הוא תענוג שאין לשער.

אהבת התורה כובשת את כל החושים

וזה מה שכבר הזכרנו מדברי הגמרא (עירובין נד, ב) על הפסוק באהבתה תשגה תמיד, שיש אהבת תורה כזו שעושה את האדם כאילו שהוא בלי דעת, ומובא שם על רבי אלעזר בן פדת, שהיה מן האמוראים, והוא כל כך היה דבוק בתורה, שהיה יושב ועוסק בשוק התחתון של ציפורי וסדינו דהיינו בגדו העליון היה מונח למעלה בשוק אחר, כי מרוב שהיה שקוע בתורה שכח שהשאר את הבגד שם, ועל כגון זה נאמר באהבתה תשגה תמיד, כזו אהבת תורה!

ההתמדה בימים אלו סגולה לכל השנה

אנו עומדים בשלושת ימי הגבלה, שלושה ימים לפני חג השבועות, ובשנה זו חל חג השבועות ביום ששי, וימי שלישי רביעי וחמישי הם שלושת ימי הגבלה, וכבר עבר יום אחד מהם.

וכתוב בספרים שמי שלומד בהתמדה בימים אלו זו סגולה להצלחה בתורה כל השנה, שלושת ימי הגבלה הם זמן של הכנה לקבלת התורה, שאם יש בו דבקות בתורה, זוכים להצלחה בתורה כל השנה.

וצריכים שתהיה ההתמדה בלי ביטול תורה, אפילו רגע אחד, כלומר שכל הדברים האחרים שצריכים לסדר, יש לדחותם עד לאחר שלושת ימי הגבלה, כל דבר שאפשר לדחות ואינו דחוף – יש לדחותו למועד אחר, ובימים אלו רק לשבת וללמוד.

ואמנם גם סתם יש איסור ביטול תורה, וכבר אמרו חז"ל (סנהדרין צט, א) כי דבר השם בזה וגוי כל שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק, היינו שמי שיכול ללמוד תורה ואינו לומד, עליו נאמר הפסוק (במדבר טו, לא) כי דבר השם בזה, והמשך הפסוק שם הוא איום רח"ל, עונש חמור מאד כתוב על ביטול תורה.

לא לבטל אפילו רגע מתורה

ושמעתי שהגר"א לפני פטירתו התוודה ואמר 'רגעים ביטלתי מדברי תורה', וידוי על רגעים! של ביטול תורה, כלומר שהוא לא ביטל יותר מרגעים, רק כמה רגעים במשך כל חייו, כמה דקות או שניות, זה כל מה שהוא ביטל. עד כדי כך היה בדבקות בתורה בלי הפסק.

ויש גם מעשה עם האור שמח, שישב ולמד בביתו, ודפקו בדלת, וקם לפתוח את הדלת, ולקח איתו את הגמרא, ושם את האצבע בפנים איפה שהוא אוחז, וכך הלך עם הגמרא והאצבע בפנים ופתח את הדלת, ושאלוהו מדוע הוא קם ככה עם הגמרא, והשיב, הלא על דברי תורה נאמר (עיין ברכות ה, א) התעף עיניך בו ואיננו, שאם יש רגע אחד היסח הדעת מדברי תורה, מיד איננו! אפילו רגע אחד!

ולכן צריכים לנצל כל רגע בדבקות בתורה ללא היסח הדעת, והרי האור שמח היה כל כך בקי בש"ס ובעל זיכרון נפלא, ועם כל זה נזהר שלא יהיה היסח הדעת כלל מההתמדה בתורה.

וידוע גם על רבי עקיבא איגר, שהיה חלש מאד בכוחותיו, וכבר היה זקן, והיו לו סדרים קבועים של חזרות, לחזור ולחזור, ומעולם לא ויתר על הסדרים האלה, ולכן בנו רבי שלמה איגר כותב לו במכתב כי הוא ממעט לשלוח אליו שאלות בדברי תורה, מפני שהוא יודע שזה יהיה על חשבון השינה, כי לא יבטל מסדרי לימודו, ומחמת זה יישן פחות. ובאמת הרופאים אמרו על רבי עקיבא איגר שאינם מבינים כיצד הוא חי, והיה חי בנס מכוח התורה!

גודל חשיבות רגע אחד של תורה

ומצינו עוד בגמרא (ברכות נג, א) תנו רבנן היו יושבין בבית המדרש והביאו אור לפנייהם בית שמאי אומרים כל אחד ואחד מברך לעצמו כו', ומפרשת הגמרא שם הטעם של בית שמאי מפני ביטול בית המדרש, שהיו שאם אחד יברך ויוציא את כולם, זה יגרום ביטול תורה דרבים, שכולם יצטרכו לענות אמן על ברכתו, ולכן עדיף שכל אחד יברך לעצמו, כדי למנוע ביטול תורה.

והרי על כמה ביטול תורה מדובר? על ההבדל הקטן מאד בין אם כל אחד יברך לעצמו או שאחד יוציא את כולם, וגם זמן מועט כזה נחשב לביטול תורה, ומחמת זה אמרו שכל אחד יברך לעצמו.

וזכורני ששמעתי פעם ממרן הרב מפוניבז' שהביא בשם החפץ חיים שלמד מדברי הגמרא הללו מהו ביטול תורה.

וגם היו מעשים ידועים עם גדולי תורה, שהיו צריכים לעבור ניתוח כואב עם הרדמה, וביקשו שלא ירדו אותם, אלא יודיעו להם כעשר דקות לפני הניתוח והם יתעמקו באיזו סוגיא ויהיו שקועים בלימוד ועל ידי זה לא ירגישו בכאב של הניתוח. וכעין זה יש עובדות על צדיקים בעלי רגש מחברי ניגונים שבשעת ניתוח חיברו ניגונים של דבקות ולא הרגישו כלום. וכך בתורה, **כוח התורה כובש את כל החושים של האדם, עד שאינו מרגיש כלל ולא כואב לו שום דבר אחר.**

הדרך לדבקות בתורה – אהבה ויראה

העצה למעשה כיצד להגיע לדבקות בתורה כזו, ידוע מה שאמרו חז"ל (בירושלמי סוף ברכות) "עבוד מאהבה עבוד מיראה", היינו שעבודת השם צריכה להיות מאהבה וגם מיראה, ומדוע? "עבוד מאהבה שאם באת לשנוא אין אוהב שונא, ועבוד מיראה שאם באת לבעוט אין ירא בועט", והיינו כי אהבה לבד אינה סיבה שלא לבעוט, כי יתכן שאחד יאהב אדם מסוים ואף על פי כן הוא יכול גם להתרגז עליו ולבעוט בו, אבל אם יש יראה הוא לא יבעט, כי אין ירא בועט, ומצד שני היראה יכולה להביא לידי שנאה, שישנא אותו, כי הוא מכביד עליו, ולכך צריך גם אהבה, וכשיש אהבה אין שנאה.

וצריכים את שני הדברים, אהבה למנוע שנאה, ויראה למנוע בעיטה, וזהו שכתוב בספרים שהאהבה והיראה יש קשר ביניהם ומשלמים זה את זה. אך היראה קודמת לפני האהבה, ויש בספרים רמז לזה שסוף המילה יראה היא אל"ף ה"א, ותחילת המילה אהבה זה גם כן אל"ף ה"א, כי הסוף של יראה זה ההתחלה של אהבה ושניהם מתחברים זה עם זה (ענין של"ה בעשרה מאמרות מאמר ג' וד').

וראיתי כתוב באיזה מקום שהדרגה הכי גדולה של יראה היא עדיין לא אהבה, והדרגה הכי נמוכה של אהבה היא יותר מיראה (ענין אור החיים סוף פרשת ואתחנן "קטן שבאוהבים כפליים כגדול שביראים"), וכך הוא הסדר, קודם יראה ואחר כך אהבה.

ומה היא היראה? לפחד מביטול תורה, יראת העונש.

עם אהבה כל היום היא שיחתי

אבל מאידך אמרו (אבות ו, ה) שהתורה נקנית במיעוט שיחה, וידוע מהגר"א שדייק בזה, שלא אמרו 'בלי שיחה' כלל, אלא 'במיעוט' שיחה, משום שאדם צריך ומוכרח לדבר קצת גם שיחה בטלה, כדי שתתיישב דעתו עליו, ומעשה באחד מבני הישיבה שסיפר לי שהוא התחיל לא לדבר דברים בטלים כלל, אלא רק דברי תורה, ולאחר כמה ימים חזר ואמר כי אינו מסוגל לעמוד בזה, והוא מרגיש מאד לא טוב מזה, כי אכן זה נגד הטבע, וצריך קצת 'מיעוט שיחה'.

אך לכאורה יש קושיא, שהרי כתוב (תהלים קיט, צז) מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי, וגם שרים מילים אלו בניגון, כל היום היא שיחתי! ומי שכל היום שיחתי בדברי תורה היכן הוא המיעוט שיחה שלו? אכן תשובתו בצדו, כי הפסוק אמר 'היא שיחתי', היינו שהתורה עצמה היא השיחה, ומקיים את המיעוט שיחה בדברי התורה עצמם, וכיצד זה יכול להיות? לכך הקדים הפסוק 'מה אהבתי תורתך', והיינו שאם יש אהבת תורה, אזי התורה היא השיחה.

ומיראה לבד אי אפשר ללמוד כל כך הרבה, מפני שצריך גם מיעוט שיחה, אבל אם יש אהבה אין צורך במיעוט שיחה, והיא שיחתי! אם מה אהבתי תורתך, וכפי שכתוב בלשון 'מה', מה אהבתי, אהבה גדולה מאד, אזי היא שיחתי, וכך המציאות.

שלמות מדרגת התורה גם עם יראה

אבל יחד עם זה צריכים גם יראה, ובנפש החיים (ש"י פ"ג בהגה"ה) מביא מדברי הזוהר "אורייתא בלא דחילו ורחימו לא פרחא לעילא", היינו שתורה בלי אהבה ובלי יראה אין לה מדרגה, ואיננה עולה למעלה, וצריכים שעסק התורה יהיה עם אהבה ויראה.

וכיצד עושים את זה? איך מגיעים לאהבה וליראה? הנה לאהבה מגיעים על ידי הלימוד גופא, כי כשלומדים מקבלים אהבה וטעם בלימוד, אבל בשביל יראה צריך לעסוק בספרי המוסר, וזה דבר ידוע שקביעות בספרי מוסר משפיעה מאד.

תורה ותפילה קשורים זה עם זה

ויש עוד גמרא (בבב"ב ע, ב) שתורה צריכה גם תפילה. לזכות לסייעתא דשמיא בתורה צריכים תפילה, לבקש רחמים ממי שהחכמה שלו,

ואמנם יש כאלה שמצליחים בתורה גם בלי תפילה, אבל אין זו אותה ההצלחה כמו שהיו יכולים לזכות עם תפילה, כי בתפילה זוכים לסייעתא דשמיא ואין סוף לסייעתא דשמיא.

ובאגרות החזון איש גם כן כתב (ח"א אגרת ב) "הלימוד והתפילה קשורים זה בזה, הלימוד עוזר לאור התפילה והתפילה עוזרת את הלימוד" (וענין עוד בח"ג אגרת קנא), ומי שאינו מבקש ומתפלל לא תהיה לו סייעתא דשמיא, ואולי יצליח משהו לפי הטבע והכוחות שלו, אבל עם תפילה זוכים יותר מהכוחות!

מעלת הישיבה עם חברים ותלמידים

ואמרו בגמרא שם כי צריך גם להרבות בישיבה, וכבר דיברנו כי ישיבה נקרא היכן שיש שימוש חכמים דיבוק חברים ופולחן התלמידים, שהם דברים שהתורה נקנית בהם כדאיתא באבות פ"ו.

וזהו כשיש ציבור שלומדים ביחד, שיש ביניהם אחד שהוא יותר מהשני, או אחד ששווה לשני, וכשלומדים חברותא ואחד מסביר לחברו אזי זה שמסביר הוא הרב, והחבר הוא כתלמיד, וזה שימוש חכמים אצל האחד ופולחן התלמידים אצל האחר.

ובאמת אמרו (תענית ז, א) הרבה למדתי מרבתי, ומחברי יותר מרבתי, ומתלמידי יותר מכולם, ובפשוטו צריך ביאור כיצד יתכן ללמוד מחברי יותר מרבתי, הרי החברים עצמם מקבלים את הדיעות מהרב ומה הם יכולים ללמד יותר מרבתי, וכן מתלמידי יותר מכולם וכי התלמידים יש להם ידיעות יותר מהרב?

והפירוש הוא כי באמת אין הכי נמי, לידיעת התורה צריכים רב, והחבר או התלמיד בדרך כלל אינם יודעים יותר מהרב, ומה שאמרו מחברי יותר מרבתי וכי הוא לענין הבנה, כי אמנם את תחילת ההבנה מקבלים מהרב, ששומעים ממנו את הסברות, אבל אחר כך כשחוזרים על זה עם החבר, זה נעשה יותר ברור, ולבד בלי חברותא זה לא כל כך ברור, אבל עם חברותא זה הרבה יותר ברור, וזהו מחברי יותר מרבתי, שעל ידי דיבוק חברים מקבלים הבנה ברורה יותר.

וכן פלפול התלמידים מוסיף הבנה לרב עצמו, שהתלמידים שואלים שאלות וצריך לחשוב ולתרוץ שאלותיהם, וזה מוסיף לרב בהירות בהבנה יותר מכולם. וכך גם בין התלמידים עצמם, אם אחד מבין יותר מחברו ומסביר לו, הרי זה אצלו כפלפול התלמידים.

וענין זה של פלפול התלמידים מפורש בגמרא (ב"מ פד, א) לגבי רבי יוחנן וריש לקיש, שהיו לומדים ביחד, וכשנפטר ריש לקיש בכה רבי יוחנן ואמר היכן אתה ריש לקיש, כי היה צריך את ריש לקיש ללמוד איתו, ובא אליו רבי אלעזר בן פדת, שהיה מרא דארעא דישראל אחרי רבי יוחנן (ענין נדה כ), ועל כל חידוש שאמר רבי יוחנן היה רבי אלעזר מביא לו ראייה, ואמר לו רבי יוחנן, וכי לראיות אני צריך, הרי אני יודע שזה נכון, ואילו ריש לקיש על כל דבר היה שואל אותי עשרים וארבע קושיות, והיו עשרים וארבע תירוצים, ועל ידי זה "רווחא שמעתתא" – היה כזה תענוג של בהירות הדברים, ועכשיו אין את זה.

ובכה רבי יוחנן והצטער עד שנעקרה דעתו, רבי יוחנן! נעקרה דעתו מרוב צער על חסרון התענוג של תורה, וביקשו עליו חכמים רחמים שימות, ונח נפשיה, רבי יוחנן נפטר, מפני שחייו לא היו חיים בלי פלפול התלמידים עם ריש לקיש, זהו הכוח של פלפול התלמידים.

עסק התורה בתקופה הזאת

והנה בזמן האחרון לא היה אפשרי שיהיה דיבוק חברים ופולחן התלמידים ושימוש חכמים באותה הצורה כמו שהיה תמיד, בגלל המחלה לא היה אפשר, אבל היו חברותות בטלפון, וגם עם הרבנים בטלפון, שיעורים וחברותא בטלפון, ויש כאלה שהתחזקו מאד בזה, ואכן זו גם זכות גדולה מאד, לרבנים ולתלמידים. וגם עכשיו עדיין נזהרים, ולא חזרו בשלמות כמו שהיה פעם, אלא לומדים בקבוצות עם קשיים, ולומדים! אלפי תלמידים ברוך השם לומדים בקבוצות קטנות, עם קשיים, וציבור גדול משתתף בזה.

יהי רצון שנוכה באמת שתחזור האפשרות כמו שהיה בעבר, לחדש ימינו כקדם, ובינתיים יש להיזהר עם כל כללי הזהירות, אבל ברוך השם המצב כעת הרבה יותר טוב, וכבר יש הרבה יותר אפשרויות ממה שהיה קודם, זכינו שיש עכשיו הרבה יותר תורה, ובעזרת השם נוכה לחדש ימינו כקדם, כמו שהיה מלפנים.

לעילוי נשמת
רבי **שלום יוסף וקסמן** זצ"ל
ב"ר **אברהם** זצ"ל
נלב"ע י"ח כסלו תש"פ - תנצב"ה

לע"נ הגאון הגדול רבי **אורי שרגא קלרמן** זצ"ל
ב"ר **שמואל חיים הלוי** זצ"ל נלב"ע ה' סיון תשנ"ג
ורעייתו הרבנית הצדקנית מרת **לאה פרומט** ע"ה
בת ר' **חיים יוסף** זצ"ל נלב"ע ו' טבת תשע"ח - תנצב"ה

לעילוי נשמת הגאון הגדול
רבי **בנימין בינוש קורלנסקי** זצ"ל
ב"ר **אברהם דוד** זצ"ל
נלב"ע ז' סיון תשס"ו - תנצב"ה